

Bon-BOM

2017. április | A Bolyai Önképző Műhely lapja | 6. évfolyam, 7. szám

Királyi születésnap
2. oldal

A myVIP története
4. oldal

Az ókor istenei
6. oldal

Firenzei emlékek
8. oldal

Szadako élni akar
11. oldal

Janne Teller
13. oldal

Svájci iparművészet
15. oldal

Etimológia
18. oldal

Királyi születésnap

II. Erzsébet, avagy Elizabeth Alexandra Mary Windsor április 21-én fogja betölteni 91. életévét. A születésnapja évente két ünnepségre ad okot. Az egyiket családi körben tölti, míg a hivatalosat általában június második szombatján, amely ünnepséget a Trooping the Colour nevű eseménnyel tarkítanak. II. Erzsébet több, mint 65 éve áll a brit alkotmányos monarchia élén, így ő büszkélkedhet az Egyesült Királyság legidősebb és a leghosszabb ideje uralkodó király(nő) címmel.

A királyok és a királynők születésnapjának kétszeri megünneplése hosszú múltra tekint vissza. Főleg, ha az uralkodó nem nyári hónapban látta meg a napvilágot, hiszen a kinti mulatsághoz jobb idő szükséges, és az angol időjárás elég szeszélyes. Úgy vélik, a hagyomány II. György király uralkodása alatt született 1748-ban, azonban Viktória királynő fia, VII. Eduárd honosította meg a 20. század elején. Rajtuk kívül még egy személy rendelkezik két születésnappal az Egyesült Királyságban, bár az illető fiktív karakter: Paddington maci, az angolok egyik kedvenc mesehőse. Michael Bond álmodta meg 1956-ban, 1958-ban jelent meg először, s azóta is töretlen népszerűségnek örvend.

De mi is az a Trooping the Colour? Egy tisztelgő katonai parádé, amely

során a hadsereg alakulatai ceremoniálisan bemutatják a különböző csapatzászlókat a brit fővárosban. II. Erzsébet először 1951-ben vett részt rajta VI. György király képviselőként, míg a rákövetkező évben már királynőként köszöntötték. Azóta egyetlen év kivételével – 1955-ben vasúti sztrájk miatt nem tudott részt venni az eseményen – mindig jelen volt a felvonuláson. A királynő 10 órakor a férjével együtt hinton hagyja el a Buckingham-palotát. Az Admirális között húzódó Mall sugárúton keresztül 11 órára a Királyi Lovas Testőrség laktanyájához megy, majd fogadja a köszöntéseket. Egészen 1986-ig lóháton tette meg az utat, amikor is a kedvenc lova, Burmese visszavonult. Ezután a királyi család tagjai a hagyományokat tisztelve a Buckingham-palota erkélyén jelennek meg 13 órakor, hogy megtekintsék a légi parádét a Brit Királyi Légierő közreműködésével.

Természetesen a valódi, áprilisi születésnapja sem múlhat el ünneplés nélkül. Azon a napon délben ágyúdörrenéssel köszöntik: a Hyde Parkban négy, a Windsor Great Parkban huszonegy, míg a londoni Towerben hatvankét ágyúdörrenéssel emlékeznek meg az 1926-ban született királynőről. 2006-ban, amikor a nyolcvanadik születésnapját töltötte be, még

sétálni is indult a windsori kastély előtt, hogy a nép jókívánságait fogadja.

A királynő VI. György király és Erzsébet (az anyakirályné) elsőszülöttje. Egy húga volt, Margaret hercegnő, aki 2002-ben hunyt el. II. Erzsébetnek négy gyermeke született Fülöp hercegtől (Károly herceg, Anne hercegnő, Andrew herceg és Edward herceg). II. Erzsébet ereiben magyar vér is csörgedezik, hiszen az egyik ükanyja, Rhédey Klaudia magyar volt. Unokái – Vilmos herceg és Harry herceg – jól ismertek szinte az egész világon. A királynő is népszerű a britek körében, habár Diana hercegnő halála után megingott a népszerűsége. Az utóbbi években már modern nagymamaként jelenítik meg. Szeret Nintendo Wii-vel játszani, rendelkezik saját e-mail-címmel, mobilte-

lefonnal és iPoddal. És talán, ami az egyik legfontosabb, egyre többet lehet látni mosolyogva is.

Végül pedig néhány filmet szeretnék ajánlani az olvasónak, hiszen II. Erzsébet életéről nem egy alkotás készült: *A királynő* (2006, életrajzi dráma); *The Queen* (2009, ún. dokudráma öt részben); *The Audience* (2013, színpadi mű); végül pedig a *Hercegnők éjszakája* (2015, valóságon alapuló, sok helyen kiegészített történet). Azonban a királynő alakja több tévésorozatban is megfigyelhető, mint például a *Simpson családban*, a *Family Guy*-ban vagy a *Mr. Bean* egyik híres jelenetében is, amikor a mókamester kezét szeretne fogni a királynővel, de helyette véletlenül lefejelet.

Baráz Eszti

Az Én Nagyon Fontos Személyiségem weboldalának felemelkedése és bukása

Egészen biztos vagyok benne, hogy minden internetcsatlakozással rendelkező magyar embernek volt myVIP oldala a 2000-es évek végén, ha mégsem, hát akkor biztosan hallott róla. Ki ne emlékezne Windows Movie Makerrel összevágott montázsvideókra, a klubokra, a randioldalra és arra a tipikus myVIP-féle felejthetetlen vízjelre az összes feltöltött képen? Pattanj hát fel velem a nosztalgiavonatra, és nézzük végig az oldal rövid történetét!

A myVIP 2006. április 8-án kezdte meg a működését. Rendszerét tekintve nem ez volt az első, amely felbukkant a magyar interneten, hiszen ekkor már négyéves, idősebb testvére, az iWiW ismert hálózat volt.

A myVIP működését tekintve hasonló volt, mint az iWiW: ide is csak meghívó útján lehetett bekerülni. Emlékszem, én egy általános iskolai informatikaóra előtt hallottam róla egy osztálytársamtól, aki megígérte,

hogy küld meghívót. Mire hazaértem, már várt is a kedves e-mail „myVIP Ágitól”, aki lényegében nem volt más, mint a myVIP oldal virtuális megszemélyesítése. A regisztrációt követően egy rakat személyes információt adhattunk meg magunkról a laccím és az egyéb szokványos adatok mellé, mint például horoszkóp, mobilszám, hobbi, MSN-cím, sőt még akár egy kisebb regénynek megfelelő bemutatkozást is írhattál magadról.

Az adatlapod persze nem lehetett teljes képek nélkül. Az összes feltöltött képre az oldal azonnal rá is nyomta az elengedhetetlen pitypangos myVIP-logót. Videót csak 2007 december végétől lehetett feltölteni, de 2008-tól már a kedvenc zenéidet is megoszthatad az adatlapodon, így aztán bárki egy csapásra házi lemezlovassá avanzsálhatt, ország-világnak bemutatva zseniális zenei ízlését.

Az indulását követően cirka két héttel már 200 000 tagot tudhatott a magának. Ez a szám napról napra nőtt, két évvel az indulás után már két és fél millió regisztrációval büszkélkedhetett az oldal. A tagok számának gyors növekedését az is nagyban segítette, hogy minden egyes felhasználó korlátlan mennyiségű meghívóval rendelkezett.

A myVIP persze nem lehetett teljes egyéb funkciói nélkül. Az indulás után három hónappal elindult a myVIP

Klub-funkció is, annak reményében, hogy ez úton is össze lehessen kötni a hasonló érdeklődésű embereket. A klubok fenntartásához egy emelt díjas SMS elküldésére is szükség volt. Sikerességét mi sem mutatja jobban, mint hogy másfél héttel a nyitás után már 3000 klub alakult meg az oldalon.

Az új fejlesztések közé tartozott a rádió bevezetése, a faliújság, a chat-funkció, myVIP Randi-társskereső és az új dizájn, amely 2008 szeptemberében bukkant fel. A myVIP egy másik különlegessége az volt, hogy ha bejelentkezésnél beállítottad a „rejtett” opciót, az ismerőseid nem láthatták, ha megnézted az oldalukat, így következmények nélkül bámulhattad az akkori plátói szerelmed adatlapját. Ezt a funkciót azonban 2009-ben megszüntették, ami rengeteg felhasználó rosszallását váltotta ki.

A myVIP fejlesztései 2014-ben leálltak. Mondhatni nem foglalkoztak vele tovább. Bár az oldal ma is fellelhető még, egy egyszerű Facebook-regisztrációval, meghívó nélkül is be lehet lépni a tulajdonképpen kihalt oldalra.

Na de mi okozta ezt? Véleményem szerint a Facebook berobbanása a ma-

gyar internetezők közé. Ugyan csak másfél évvel később indult el a magyar változat (2008 novemberében), de ahogy a myVIP felhasználói is fokozatosan növekedtek, úgy a Facebooké is.

Szomorú ezt egy olyan oldalról olvasni, amellyel sokkal többet terveztek. Az oldal üzemeltetői nem véletlenül választották a .com domaint: elsősorban a külföldi internetre tervezték, de mindig is a magyar részt szerették volna fejleszteni legelsőknek. Ugyan a közösségi hálózat maradt volna az oldal alapja, de a külföldi nagytestvért, a MySpace-t követve igyekeztek volna egyre felhasználóbarátabb és egyre több funkcióval rendelkező oldallá válni, ami részben sikerült is. Lehetséges, hogy esetleg az ötleteik fogytak el?

A myVIP idén ünnepli a tizenegyedik születésnapját, mondhatni nagyfiú lett, akinek már jár a roxfordi levél, mert nekem bizony megannyi varázslatos pillanatot hozott anno a sok új baráttal, az adatlapom szerkesztésével töltött órákkal – amit egy osztálytársam meg is dicsért – és a vicces klubtagságokkal.

Tóth Anita

Az ókor istenei

Augustus római császár birodalmának gazdasági növekedését a kereskedelemmel kívánta fenntartani, nem pedig újabb területek meghódításával. A kereskedelem korábban is fontos volt, mert nagyban hozzájárult a lakosság élelmiszer-ellátásához, a *Pax Romana*-politika következtében azonban még jelentősebb lett.

Előszeretettel kereskedtek borostyánnal. A római polgárok mágikus erőt tulajdonítottak neki, és ékszereik díszítése mellett használták például temetési szertartásokon, ahol a tűzben elégő kő sistergő füstje segítette a halott lelkét a túlvilágra jutni. E meghatározó importcikk után Borostyánútnak nevezték azt az európai kontinenst észak-dél irányban átszelő kereskedelmi és katonai útéptérményt, melyen az Egyiptomból és Kis-Ázsiából megrakott hajókkal útnak induló kereskedőcsapatok az Adria partvidékétől a Balti-tengerig utaztak.

A ritka és drága árut szállító hajóknak a hatalmas út első szakaszán a szélsőyes tengerrel kellett megküzdeniük. A partraszálláskor fellélegezhettek, de az esetleges rablótámadások, a betegségek, a szélsőséges időjárás továbbra is veszélyt jelentett vállalkozásukra. Amellett, hogy szerencséjükért Mercuriushoz, a kereskedők védelmezőjéhez fohászkodtak, a biztonságos tengeri útért hálából Ízisz istennőnek

áldoztak, többek között a Borostyánutat felső-pannóniai szakaszán érintő Savariában, a mai Szombathelyen. Itt állt ugyanis az ókor harmadik legnagyobb Ízisz temploma (Ízeum), amelynek méreteit csak az alexandriai és a római párja szárnyalta túl.

Ízisz nem tagja a római főistenek társaságának, hogy kerül hát a birodalomba? Az istennő kultusza Egyiptomból származik, amelynek kultúrája a görögökön keresztül, főleg a kereskedők révén, a rómaiakhoz is eljutott, már azelőtt, hogy Kr. e. 31-ben meghódították volna a területet. Lenyűgözte őket építészetük, tudományuk, híres bölcsességük, de leginkább vallásuk. Ozirisz kultuszában ugyanis olyasmire bukkantak, amire eddig még nem: a halál utáni, túlvilági élet reményére.

Plutarkhosz leírása szerint az Egyiptom felett uralkodó főistent hatalomra éhes testvére, Széth sportszerűtlen körülmények között eltette láb alól, testét darabokra tépte és a Nílusba dobta. Ozirisz felesége, Ízisz azonban megtalálta, és újra egyesítette azt Thot, a balzsamozás és Anubisz, a halotti rítusok istene segítségével, majd madár alakban fölé szállva életet lehelt belé. Méhében ugyanekkor megfogant Hórusz, aki felnőve bosszút állt Széth-en. Ozirisz onnantól fogva az alvilág istene, Ízisz pedig a hűség, a gyógyítás, a varázslás megtestesítőjévé és termékenységistenné vált.

A római főistenek egyre formálisabbá váló tisztelete közepette a II-III. században a keleti vallások érzelmi szálakat is megmozgató istenei kezdtek teret hódítani, mivel erkölcsi javulásért cserébe megtisztulást és boldog túlvilági életet ígértek. Ízisz főként a leigázott népek körében volt népszerű. A befogadó és türelmes római valláspolitikának köszönhetően ugyanis a meghódított lakosság úgy vehette fel egy, a Pantheonba már beemelt isten tiszteletét, hogy közben saját alakjait sem kellett egészen mellőznie, csupán némileg átalakítania. Ilyen volt Jupiter Dolichenus, aki Szíriában Baál istent olvasztotta magába, vagy a napistennel azonosított perzsa Mithrász. A savariai romanizálódó őslakosok termékenység- és anyaistennőjüket tisztelték tovább Íziszben.

Azt, hogy milyen is lehetett az Ízeum fénykorában, megtekinthető Szombathelyen az egykori szentély helyén. A 2012-ben újra megnyitott komplexum magába foglal egy kutatástörténeti kiállítást, az épületegyüttes maradványait, benne a teljes egészében rekonstruált szentéllyel és oltárral, valamint egy régészeti múzeumot, ahol az eredeti reliefek mellett a római vallásokhoz tartozó kultikus tárgyak gazdag tárlata tekinthető meg.

Ami a romokon keresztül is érződik, az a hely monumentalitása. Ha majd meglátogatjátok, lépjetez közelebb a hat méter magas, egyetlen gránittömbből faragott, a mai Törökország területéről ideszállított oszlopokhoz, hogy végigsimítva egy pillanatra a saját bőrötökön érezhessétek a Római Birodalom egykori, pompás erejét.

Héra Bálint

Firenzei emlékek

Tudtad, hogy Lorenzo di Piero de' Medici, ragadványnevéen Lorenzo il Magnifico (ami magyarul annyit tesz: Lorenzo, a nagyszerű) éppen 425 évvel ezelőtt hunyta örök álmra a szemét? Vagy azt sem tudtad eddig, hogy a világon volt? Ezzel valószínűleg nem vagy egyedül, habár a Firenzét 300 éven keresztül kormányzó Medici család legkiemelkedőbb alakjaként tartják számon: úgy vélik, ő emelte a várost Európa nagyhatalmai közé.

„A reneszánsz bölcsője”-ként emlegetett Firenzéről és a rengeteg híres festmény otthonául szolgáló *Uffiziről* valószínűleg mindenki hallott már, és ha élőben nem is, de képen biztosan látta a város óriási kupolával megáldott dómját (*Duomo*,) a mai városházát (*Palazzo Vecchio*) vagy éppen a híres középkori hidat (*Ponte Vecchio*), amelyen ma aranyműves boltok sorával találkozhatunk. De vajon hányan tudnak ennél többet Firenzéről? A magyar utazási irodák által szervezett olasz körutazások méltatlanul elhanyagolják a várost, többnyire csak fél napot szánnak a felfedezésére (mert kell a nap másik fele a Pisai ferde toronnyal pózoló fotók gyártására), így voltaképpen az sem ismerheti meg igazán Firenzét, aki ilyen utazás keretében jut el oda. Fél napba ugyanis csak a leghíresebb látványosságok férnek bele: megnézheti az ember kívül-

ről(!) a dómot és „csatolmányait”, azaz a harangtornyot és a keresztelőkápolnát; megcsodálhatja Michelangelo Dávid-szobrának másolatát a város főterén vagy akár a *Piazzale Michelangelón* (ahol azonban érdemesebb a városra nyíló kilátásra koncentrálni); átsétálhat (szaladhat) az *Uffizi* két árkádsora közt, egy-egy röpke pillantást vetve a Firenze nagyjait ábrázoló szobrokra; átkelhet a *Ponte Vecchió*n, félúton szemrevételezheti róla az alatta hömpölygő Arnót, és már száguldhathat is tovább, hogy megnézhesse magának a *Palazzo Pitti* – amelynek csodálatos kertjére, a *Giardino di Bobolira* még csak rá se láthat kívülről. Tudom, mert én is így jártam először Firenzében, és töredelmesen be kell vallanom, akkor gyerekfejjel engem sem különösebben fogott meg: a *Ponte Vecchió*t több részből összetákolt rogyadozó hídnak láttam, a szőke Arnó pedig nekem, pesti gyereknek egyszerűen koszosnak tűnt, úgyhogy az egyetlen, ami igazán tetszett, az a kilátás volt a város egyik dombján elterülő *Piazzale Michelangelóról* – aztán amikor lehetőségem nyílt kiköltözni fél évre, ez egy csapásra megváltozott.

Persze ehhez hozzátartozik az is, hogy időközben felnőttem, és sokkal fogékonyabb lettem mind az emberi alkotások, mind a természet adta szépség iránt: lenyűgözött a dóm

monumentalitása, a Dávid-szobor kimunkáltsága, valamint a tudat, hogy már Dante is ugyanezeket az utcákat rótt – és felnőtt fejjel már a *Ponte Vecchio* is inkább egy csodának tűnt, ahogy közel hétszáz évvel felépülése után még mindig állt, sőt, derűs időben, illetve éjszakai fényekbe öltöztetve kifejezetten szépnek találtam. Amikor pedig hónapokkal később – Firenzét már keresztül-kasul bejárva – megmásztam a dóm kupoláját, illetve harangtornyába vezető lépcsőit is, a kilátás is egészen új élményt nyújtott, ahogyan próbáltam minden egyes épületet és utcát beazonosítani. Amikor csak elrohantam a látványosságok mellett, nem tudtam tüzetesebben megvizsgálni azokat, így bele sem bírtam gondolni, mennyi munka van bennük, vagy milyen csodálatos, hogy több évszázadot megéltek már.

Ahhoz, hogy ezeket megértsem, elég volt néhány, a történelmi belvárosban (*centro storico*) töltött nap és éjszaka, ahhoz azonban, hogy mindent megtudjak Firenzéről, még fél év is kevés volt. Épp ezért nem is próbálom azzal megfogni a figyelmeteket, hogy minden látványosság minden adatát átmásolom ide valami útikönyvből – inkább elmesélem, én mit szerettem Firenzében.

Hétköznapi báj – Firenze utcáin sétálva engem mindig magával ragadott a környezet. Amellett, hogy szinte minden második sarkon egy látványosságba botlunk, a belvárosban a hétköznapi társasházak is egészen csinosak: autentikus toszkán házikók sárga falakkal, nagy kapukkal és terrakotta tetőkkel. Ennek is köszönhető, hogy a város látképe olyannyira lenyűgöző látványt nyújt: sehol egy hatalmas irodaház, amely

megbonthatná a szűk, macskaköves utcácskák egységét.

Kisvárosi atmoszféra – Firenze belvárosa viszonylag kis alapterületű, így talán nem is csoda, hogy itt sétálgatva folyton ismerősökbe botlik a helyi ember. Számtalanszor figyelhettem meg azt a jelenséget, amikor két szemben haladó nagy örömmel köszönti egymást, majd néhánykérdés után mindenki halad tovább a maga dolgára – ez engem mindannyiszor kellemes érzésekkel töltött el. Az egész város annyival barátságosabb és családiasabb helynek tűnt ezektől a pillanatoktól.

Via dei Neri – Aki szereti a hasát, annak ez az utca maga a mennyország: egymást érik a szendvicsező helyek, ahol ízletes *focacciába* válogathatnak össze mindenféle feltétet (húsok, sajtok, krémek, friss vagy grillezett zöldségek), hogy a végén két kézzel sem éritek körbe a szendvicseteket. Mondanom sem kell, én mindig teljesen jóllaktam vele, és semmivel sem volt drágább, mint egy pesti kézműves hamburger. De ha Olaszország, akkor

fagylalt, nem igaz? Ebben a kategóriában is ugyanezt az utcát tudom ajánlani: a *Gelateria de' Neriben* egyedül a bőség zavara lehet probléma. Számtalan látogatásom során sem sikerült mindent, amit szerettem volna, végigkóstolnom, de ennek a gazdag, ínycsiklandó választékon kívül az is volt az oka, hogy amit már kóstoltam, azal nem bírtam betelni, és kénytelen voltam másodszor, harmadszor is azt kérni.

Aperitivo – Az *aperitivo* volt a harmadik kedvenc gasztróélményem Firenzében, és azóta is arról álmodom, hogy valamikor itthon is elterjed ez a szokás. Az *aperitivók* olyan vacsorák, amelyeken veszel egy koktélt vagy egy pohár bort, és többnyire 2-3 eurós ráfizetésért a készlet erejéig (vagy az *aperitivo* előre meghatározott zárórájáig) bármit ehetsz a svédasztalról. Ugye, milyen jó lenne, ha nálunk sem azzal végződne minden éjszakai társasági esemény, hogy kopogó szemmel állunk sorban gyrosért?

Nagy Henrietta

Szadako élni akar

Ez a könyv több szempontból is az egyik személyes kedvencem. A története valós eseményre épül, és mára már szinte legendává vált, sőt, még hagyományt is építettek rá. Fő szimbóluma a darumadár, amely – bár eredetileg is Japán egyik különleges jelképe volt – a második világháború végén ledobott atombombák következtében új jelentéssel gazdagodva – az élőlény mellett a papírból hajtogatott madár – utat tört magának a köztudatba.

Karl Bruckner 1967-ben megjelent regényének főszereplője Szasza-ki Szadako alig volt két éves, amikor 1945. augusztus 6-án reggel nyolc óra tizenöt perckor felrobbant a hirosimai atombomba. Akkor még nem sejtették, hogy ez nemcsak egy nemzeti katasztrófa, de egy nemzeti jelkép születése is egyben. Tíz évvel később az életvidám, sportos Szadako épp egy versenyre készülve lett rosszul, ahonnan azonnal kórházba is szállították. Az orvosok leukémiát állapítottak meg nála, amely a bomba miatt bekövetkezett nagymértékű sugárszennyezés miatt alakult ki.

A történet, bár eddig sem volt küzdelemtől, szenvedéstől mentes, most válik igazán kultikussá. A lány nem adta fel egykönnyen, az utolsó percig hitt az életben, és küzdött érte: bátyja kezdeményezésére nekilátott, hogy felelevenítsen egy ősi japán legendát,

miszerint ha valaki meghajtogat ezer papírdarut, annak valóra válik egy kívánsága. A győzelemtől szinte csak egy hajsza választotta el, hiszen már csak tíz madár hiányzott, mikor a betegségtől legyengült teste feladta a küzdelmet.

A valóság azonban még meghatóbb: Szadako egy barátnőjétől hallott a hajtogatás csodatévő erejéről, de csak 664 madarat tudott elkészíteni 1955. október 25-ig, halála napjáig. A hátralevő origami figurákat barátai hajtogatták meg. A lány története még többeket inspirált az összefogásra: könyveket adtak ki leveleiből, gyűjtést szerveztek az emlékére, amely pénzből a második világháború atombombáinak áldozataul esett gyermek emléke előtt tisztelgő szoborparkot hoztak létre. A hirosimai Békeparkot végül 1958-ban avatták fel, ahol – nem meglepő módon – áll egy szobor, amelyen egy kislány hatalmas papírdarut emel az ég felé. Szadako szobrához a mai napig érkeznek a világ különböző pontjairól olyan papírmadarak, amelyeket gyerekek készítettek egy békésebb világ reményében.

Szadako történetének köszönhetően a papírdaru ma elsősorban világszerte a béke szimbóluma, de Japánban más jelentést is hordoz. Az ezer madár meghajtogatása után sokak abban bíznak, hogy az istenek meghallgatják egy

kívánságukat, mások viszont – Szadakohoz hasonlóan – különböző betegségekért való gyógyulást várnak tőle. Vannak olyanok is, akik örök szerencsét remélnek, mint például rendkívül hosszú – akár ezeréves – életet. Ezért is kell ezer madár, hogy minden évre jusson egy. A barátok, rokonok előszeregettel ajándékoznak egymásnak saját kézzel készített origami figurákat, ezzel is kifejezve jókívánságaikat. Különösen közkedvelt ajándék a friss házásoknak, illetve az újszülött csecsemőknek, hogy gazdagságot, szerencsét, egészséget és boldogságot hozzanak már az új (közös) élet kezdetén.

Azt mondják, van néhány feltétele a kívánságok teljesülésének: először is, egy és ugyanazon embernek kell hajtogatnia az összes darut – méghozzá annak, aki kívánni akar. Ez a hosszadalmas és fáradságos művelet ráadásul azt is előírja, hogy még ugyanabban az évben kell befejezni a munkát, amelyben elkezdték, tehát, ha valaki úgy gondolja, napi egy origami elkészítése

elég, annak csalódnia kell. Ugyanez érvényes arra is, aki mondjuk karácsonyi ajándékba szánja a hatalmas fészekaljat, így ha lehet, ne decemberben találjuk ki és álljunk neki – hacsak nem vagyunk profi hajtogatók, rengeteg szabadidővel.

Ha végeztek a hajtogatással – remélhetőleg még azelőtt, hogy egy életre megutálja valaki az origamit –, hagyományosan 40 madarat fűznek fel egy-egy zsinórra, így 25 díszes, tarka lógódíszet kapnak. Ezeket sokszor templomok külső falára aggatják, hogy aztán ott a természet elemei szépen lassan felemésszék a verejtéket nem kímélő hajtogatók munkáját, cserébe viszont továbbítják a kívánságot az istenek felé. Jómagam már közel háromezer példányt készítettem el, de arról, hogy mennyire váltja valóra a kívánságot, még nem győződhettem meg, hiszen ahogy sok japán, úgy én is ajándékba készítettem másoknak.

Benkó Luca

„Semminek sincs értelme”

Janne Teller azok közé az írók közé tartozik, akik megosztják az olvasót: könyvei olyan témákat dolgoznak fel, amelyekről nehéz beszélni, és úgy, ahogyan még nehezebb elképzelni. Nem azért, mert annyira lehetetlen, hanem pont azért, mert lehetséges.

Leghíresebb a *Semmi* című ifjúsági regénye, amelyben egy Pierre nevű gyerek egy napon felmászik egy fára, és nem akar lejönni, ha pedig kérdezik, miért, ezt mondja: „Semminek sincs értelme, ezt régóta tudom. Ezért semmit sem érdemes csinálni. Erre most jöttem rá.” Az osztálytársai be akarják bizonyítani, hogy az életnek mégis van értelme, ezért kis tévovázás után össze akarják rakni a fontos dolgok halmát: mindenkitől a legfontosabbat, ami-

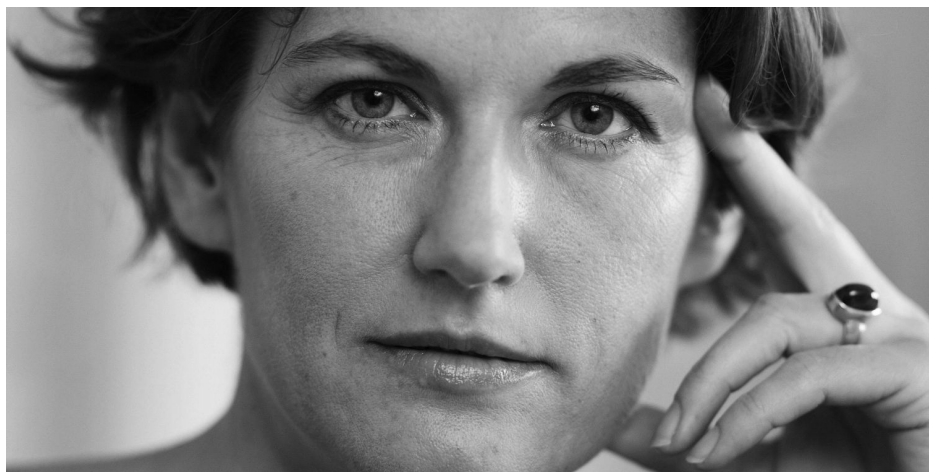
ért érdemes élni. Ezt a csoportból egy másik személy választja ki, hogy biztosan a legfontosabb dolog kerüljön a halomra, és pont emiatt egy idő után a gyerekek elvesztik az irányítást, és olyan dolgokat raknak fel, amelyeket nem lenne szabad.

A regény fokozatosan bontja ki azt, hogy mi is a fontos az életünkben, és hogy ezzel mit kezdünk. Vannak olyan dolgok, amelyek már értékét veszítették, mint a házasság is, hiszen gyakran válás lesz a vége, míg vannak, amiknek nem érezzük az értékét, vagy teljesen átértékeljük azt, másokhoz viszonyítva. Megmutatja a gyermeki lélek gondolatait, az igazi őszinteséget, és a könyv végére talán kiderül, hogy van-e értelme az életnek, vagy sem.

A *Semmi* című könyv világsiker lett, bár a dán író nő saját hazájában először betiltották a tartalma miatt. Ezek után hamar felismerték benne a mondanivalót, azt, amiért fontos lehet, és megkapta a dán Kulturális Minisztérium Gyermekkönyv díját, később pedig Franciaországban a Le Prix Libylyit-díjat. Ez is közrejátszott abban, hogy az, amit betiltottak, rá egy évre kötelező olvasmány legyen a gyerekeknek.

A *Minden* című novelláskötete hasonló stílusú, mint a *Semmi*: itt egy-egy novella az, amelyben döntenünk kell jó és rossz között, úgy, hogy valószínűleg

egyik sem jó vagy rossz. Nyolc novella, nyolc történet, nyolc konfliktus, nyolc különféle világ az asszimilációról és ki-rekesztésről, előítéletről és intoleranciáról, gyilkosságról és halálbüntetésről, erőszakról és bosszúról, integrációról és kulturális sokféleségről.

Ha háború lenne nálunk című esszéje pedig a migrációról szól, amelyben a háború Európában tör ki, és neked, az esszé olvasójának kell arab országba menekülnöd a túlélésért. A te dolgod elintézni az utat, hamis útlevelet szerezni, majd beilleszkedni egy olyan helyen, amely kulturálisan más, és ahol mindig kilógsz a sorból, és ezt tudják rólad, és ahol úgy is viselkednek veled, hogy erre mindig emlékezz. Új életet kell kezdened, nem fontos ki voltál, mert már nem az vagy, csak egy menekült a sok közül.

A kiadás zsenialitása, hogy úgy fordították, mintha a történet Magyarországon játszódna, ezt pedig még jobban erősíti az egyes szám második

személyben íródott történet. Elhiszed, hogy az egész veled történik, és elhiszed, hogy pontosan ilyen helyzetbe kerülhetnél te is. A másik kiválósága, hogy az esszé egy útlevele emlékeztet. Nemcsak a migráció miatti vándorlás ez, hanem annak jelképe is, hogy ha nem is teljesen, de megváltoztatja a bevándorlásról alkotott képünket, hiszen ennél jobban csak akkor tudna ránk hatni, ha a valóságban is megtörténne ez velünk.

Janne Teller munkáit lehet szeretni, imádni és szívből utálni. Mindenkinek meg lehet érteni, hiszen a munkái nem könnyű olvasmányok, célja, hogy megosztó, de egyben elgondolkodtató is legyen. Mindenkinek ajánlom az írásait, mert habár lehet, hogy nem fog tetszeni, de az olvasó világnézetén biztosan változtat: van, akinél sokat, van akinél keveset, de ilyen könyvek után mindenképpen más ember leszel.

Telek Zsuzsa

Svájci iparművészet

Ha megkérünk valakit, hogy soroljon fel néhány svájci terméket, nagy valószínűséggel az óra, a bicska és a csokoládé lesznek azok, amelyeket említ. Pedig sokkal több minőségi terméket, okos megoldást és korszákkalkotó formát köszönhetünk nekik, mint elsőre gondolnánk.

A svájci feltalálók száma és zsenialitása nem ér fel a leginnovatívabb nemzetekével, azonban mások találmányait rendkívüli érzékkel tökéletesítették, fejlesztették tovább, öntötték új formába. Az Alpok az ország kétharmadát elfoglalja, így a zord éghajlatú országokra jellemző célszerű hozzáállás a kezdetektől rányomta a bélyegét a tárgyaikra és az építészetükre. Népművészetük is jóval egyszerűbb, mint a magyaroké. Az államszövetség 8 évszázados fennállása során az őket körülvevő hatalmak és a kemény magashegyi időjárás rákényszerítette őket a hatékony, felesleges elemeket nélkülöző megoldások alkalmazására.

Amikor elérkezett a XX. század, a világ művészeti irányzatai elkezdtek kísérletezni a korszerűbb anyagokkal, az egyszerűbb formákkal és a tömegtermelés nyújtotta lehetőségekkel. A svájci szemléletmód ebben a környezetben gyorsan megtalálta a helyét, és a század elején kialakuló helyi ipari termelésre alapozva létrejött a svájci iparművészet, avagy a *swiss design*. Az

ott tervezett termékekre nem jellemző az olasz szenvedély, a francia kivagyiság vagy a szovjet futurizmus. Jól működő, egyszerű és szép tárgyak készültek, melyek masszivitása és aránylag konzervatív megjelenése kiállta az idő próbáját. Íme néhány híres és néhány kevésbé ismert példa a teljesség igénye nélkül.

A **Mondaine** 1944 óta gyártja a jelenleg is használatos külsővel a svájci államvasutak, azaz a SBB számára az **állomásórákat**. A tervezésnél egyértelműen a jó leolvashatóság volt a fő szempont. Annyira jól sikerültek, hogy az Apple az iOS 6 operációs rendszernél pontosan ilyen kinézetű „analóg” órákat használt, ami miatt később 20 millió frank licenzdíj megfizetésére kötelezték a kaliforniai „tech” céget. A Mondaine a terméket 1985 óta karóraként is piacra dobta, ma már fali- és asztali óraként is megvásárolható.

Le Corbusier építészmérnök Svájc francia nyelvű területén született és a modern építészet egyik úttörőjeként vált ismertté. Az épületek mellett urbanisztikával és terméktervezéssel is foglalkozott, de jelentős az építészet-elméleti munkássága is. Felfogása, mely szerint „a ház egy gép, amelyben élünk”, egész munkásságát meghatározta. A róla elnevezett, 1928-ban tervezett **foitel** ennek megfelelően egy gép, amelyben pihenünk.

Eredetileg az 1939-es svájci országos kiállításra, azaz *Landesausstellung*-ra készült a **Landi-Stuhl**. A székeket a kiállítópavilonokban és kültéren is használták. Az egyszerű kinézetű és rendkívül könnyű, mindössze 3 kilogrammos, alumíniumból készült széket sorozatban 1948 óta készítik. Azóta mindössze apró változtatások történtek, mint gumi lábvégek bevezetése, és a lyukak számának gyártástechnológiai okokból 60-ra történő csökkentése.

2014-től ismét az eredetileg tervezett 91 lyukkal készül. Tartóssága, kompaktsága és alacsony tömege miatt népszerű kültéri bútor.

1947 óta változatlan formában léteznek a **Rex-hámozókés**. A svájciakra jellemző módon a jól bevált konstrukción nem változtattak a műanyagok fejlődésével sem, ugyanúgy alumíniumból készül ma is, mint a kezdetekkor. Többek között a késeiről híres Victorinox is gyártja.

Herr Sigg 1908-ban alapította alumínium kulacsokat gyártó cégét, amely kulacsok két darabja azóta már a New York-i Museum of Modern Arts állandó kiállításában szerepel. A **SIGG-kulacs** az évek során komolyabb evolúción ment keresztül, mint a korábban bemutatott termékek: változott a formája, a színe, a kupakja és különböző burkolatokat kapott. Idővel műanyag-, üveg- és rozsdamentes acél kulacsok is megjelentek a kínálatban.

Több gyakran használt betűtípusunk – mint például az **Avenir**, a **Frutiger**, a **Helvetica**, a **Univers** vagy a gépírásban sztenderdizált **OCR-B** – svájci alkotóknak köszönhetően létezik a XX. század közepétől. A jó olvashatóságukról és letisztult, ugyanakkor klasszikus szépségükről ismert betűtípusokat az ötvenes, hatvanas és hetvenes években vezették be. A mechanikus gépírás megszűnésével az OCR-B jelentősége csökkent, viszont a többi betűtípus rendre feltűnik pályaudvarokon, közintézményekben és kiadványokban. A Frutiger a mai napig a svájci közlekedési táblák hivatalos betűtípusa.

A svájciak több, az életüket évtizedekre meghatározó bútordizájnt köszönhetnek Willy Guhl-nak. A belsőépítész, bútor- és terméktervező leg híresebb és legjellegzetesebb alkotása az építőanyaggyártó **Eternit** céggel együttműködésben készített *Strandstuhl* ('strandszék'), avagy **Guhl-szék**. Az 1954-től gyártott modell azbesztcementből készült, később kiderült, hogy

az azbeszt rákkeltő, ezért 1980-tól szüneteltették a gyártását. A kilencvenes évek végén továbbfejlesztették, akkor kapta a sarkait merevítő bordákat. Így korszerű anyagból, stabilabb kialakításban ismét elérhető 2002 óta. Az első Eternit-bútort újabbak követték, mára termékek és kiegészítők széles választékát kínálják.

A **Rössler porcelánmanufaktúrát** 1926-ban alapították, és az 1950-es évektől Svájc egyik meghatározó ét-készletgyártója. Termékeik formáján azóta alig változtattak, a szín és a mintázat eltérő variációival mindig meg tudott felelni az aktuális konyhai divatnak. A dizájn időállóságát bizonyítja, hogy a hatvanas évekbeli pasztellszínű készlet rendkívül keresett a használt cikkek piacán. Ezen változat népszerűségének hatására a gyártó néhány éve ismét forgalmazza azt reggelizőkészlet formájában, de jelenlegi kínálatuk dizájnja gyakorlatilag a teljes XX. századot lefedi.

A protekcionista személet és a svájci minőségbe vetett bizalom eredményeképp az államszövetség iparművészeite a bemutatott termékeken túl szinte minden ágazatban erős. Különösen jó minőségű lámpák, szaniterek, kerekpárok és triciklik, modulrendszerű bútorok és konyhai felszerelések készülnek. Utóbbiakra remek példa a Jura-kávéfőző, de svájci a Logitech, a Schindler, a Davidoff, a Tally Weijl és a Vögele is.

Varga András

Etimológia

boszorkány: Magyarországon a boszorkány a népmesék rosszindulatú, emberfeletti hatalmú, idős asszonyalakjainak gyűjtőneve, akiknek alakja gyakran összefonódik a vasorrú bábáéval. A kereszténység elterjedte után a Sátán szolgájának tartották. A török nyelvek azonos jelentésű *baszargan*, *baszorgan* szavából származik, amely az ótörök *basz-* ('nyomni') igető származéka (ez az eredete a magyar *baszni* szónak is). Kezdetben olyan lény volt, aki a babonás hit szerint rátelepedett az alvó ember mellére, s elnevezéséhez híven megnyomta, szorongatta, és ezzel kínzó álmokat vagy egyenesen betegséget, halált idézett elő. Ez a jelentés megmaradt a lidérc fogalmában (*lidércnyomás*). A boszorkányok egyik elnevezése a magyar nyelvi tájakon a bűbájós volt, de helyenként varázslónak hívták.

varázs: a szláv *vražtli*-ből ered, jelentése 'árt', megigéz, jósol'.

bűbájós: 'igéző, rabul ejtő' személy. A *báj* szó ótörök eredetű, jelentése 'kötelék, szalag, bilincs'. A magyar *báj*, *bájós* szavak jelentéséből az idők folyamán kikopott a pejoratív jelen-

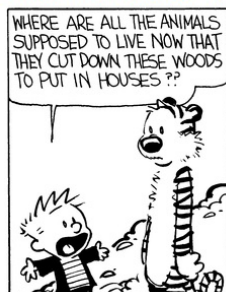
tés és csupán a 'lebilincselő, mozdulatlanra tevő' átvitt értelmük maradt meg. A *bű* szóval székely mondásokban találkozhatunk miszerint a *Bűnél is bűvebb* vagy *bű szerzet*. Ezek rondaságot kifejező mondások, ebből tudhatjuk, hogy a *bű* szó jelentése 'fertelmes, borzalmas'.

vasorrú bába: a mai nyelvhasználatban szinte azonos a boszorkány fogalmával, pedig a boszorkány a hiedelmek alakja és természetfeletti erejű személy, a vasorrú bába viszont a mesék hőse és természetfeletti lény. Képe is ismert közelebbi nyelvrokainknál, az obi-ugoroknál, akik szellemeiket ábrázolják így. Ezeknek időről időre áldozatot mutatnak be: arcukat, szájukat, orrukat bekenték vérrel, hússal, zsírral stb. Hogy az arc ne korhadjon hamar, a báb kiemelkedő orrú faarcát fémlappal fedték (cink, ólom, bádóg, réz vagy ezüst). Másik jelentésében negatív mesei alak, a sárkányok anyja, boszorkányféle bűvös banya, a hős ellenfele.

Héra Bálint

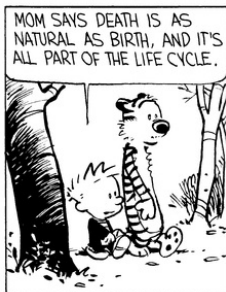
Calvin and Hobbes by Bill Watterson

BY GOLLY, HOW WOULD **PEOPLE** LIKE IT IF ANIMALS BULLDOZED A SUBURB AND PUT IN NEW **TREES** ???

Calvin and Hobbes by Bill Watterson

SHE SAYS WE DON'T REALLY UNDERSTAND IT, BUT THERE ARE MANY THINGS WE DON'T UNDERSTAND, AND WE JUST HAVE TO DO THE BEST WE CAN WITH THE KNOWLEDGE WE HAVE.

<http://www.gocomics.com/calvinandhobbes>

Impresszum

Szerkeszti: Rákóczi Adrienn

Korrektúra: Herbst Rebeka, Kiss Orsolya, Nagy Henrietta

Munkatársak: Barázs Eszti, Benkó Luca, Héra Bálint, Nagy Henrietta,

Telek Zsuzsanna, Tóth Anita, Varga András

Grafikus és tördelő: Tóth Anita

A borítón H. Szabó Sándor fotója látható.

Szerkesztőség: 1148 Budapest, Örs vezér tér 11. fszt. 1.

E-mail: bom@e-nyelv.hu

Honlap (korábbi számokkal): www.bolyaimuhely.hu

Alapítva 2011-ben.

A Bon-BOM című lapot a Médiahatóság 2012 októberében nyilvántartásba vette.

Megjelenik 2017-ben a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.

A felvételi időpontja: **június 28. 14:00 óra.** Pótfelvételit augusztus végén tartunk.

A Bolyai Önképző Műhely 2017-ben is várja az új hallgatókat. Ha van olyan ismerősöd, akit szívesen látnál a BOM kötelékében, vagy akiről tudod, hogy szívesen lenne ilyen közösség tagja, akkor oszd meg vele a lehetőséget!

A felvételihez nem kell más, csak június 15-éig e-mailben (bom@e-nyelv.hu) elküldeni a következőket:

1. életrajz (Különös tekintettel szakmai eredményekre: tanulmányi versenyek, egyéb aktivitások.) (1 oldal)

2. motivációs levél (Mi ösztönöz arra, hogy a Bolyai Önképző Műhely tagja legyél?) A motivációs levelet helyettesítheti egy bármilyen közéleti témát feldolgozó, legfeljebb 3 oldalas esszé.

A BOM áprilisi, májusi és júniusi foglalkozása nyílt foglalkozás, ezért ha szeretnéél élőben is megmutatni az ismerősödnél, hogy mi is a Bolyai, hozd el őt hozzánk bátran bármelyik alkalomra. Ezen a három alkalmon a külsősök részvételének költségeit az alapítvány állja.

BOM-oljatok velünk!

Bolyai

